

Relationel poesi

Relationel poesi

Martin Glaz Serup

SYDDANSK UNIVERSITETSFORLAG 2021

Relationel poesi

© Martin Glaz Serup og Syddansk Universitetsforlag 2013, 2021

Sats: Narayana Press

ISBN 978-87-408-3379-9

Den trykte udgave blev udgivet med støtte fra:

E. Lerager Larsens Fond

Statens Kunstråd

**STATENS
KUNSTRÅD**
DANISH ARTS COUNCIL

Dette værk er beskyttet i medfør af gældende dansk lov om ophavsret. Kopiering må kun ske i overensstemmelse med loven, og kopiering til undervisningsbrug må kun ske efter aftale med Copydan Tekst og Node

Syddansk Universitetsforlag

Campusvej 55

5230 Odense M

www.universitypress.dk

Indhold

Indledning 7

Relationel æstetik 13

Nicolas Bourriaud: Bidrag til en nærhedens utopi 13

Relationel æstetik 16

Postproduktion 18

Kritik af Nicolas Bourriaud 20

Claire Bishop, antagonisme og relationel æstetik 23

Jacques Rancière, uenighed og relationel æstetik 26

Æstetikens politik, politikens æstetik og distributionen af
det sanselige 31

Synlig, usynlig 37

Relationel æstetik og litteratur 39

Relationel æstetik og prosa 39

Poesi og prosa 43

Relationel æstetik og poesi 46

Dialogens sted, situationens 49

Læsninger 53

Indgang til læsningerne 53

De læste digte 56

Blogpoesi: Pentti Saarikoski og Peter Laugesen	56
Pentti Saarikoski: <i>Jag blickar ut över huvudet på Stalin</i>	58
Peter Laugesen: <i>Anarkotika</i>	61
Politik og æstetik hos Peter Laugesen	65
Politisk poesi, algebra og lort	67
Diskurspoesi: Ulf Karl Olov Nilsson og Ida Börjel	70
Ulf Karl Olov Nilsson: <i>Synopsis</i>	71
Det er bedre at være mand end at være kvinde	75
Ida Börjel: <i>Skåneradio</i>	79
Postproduktion: Kenneth Goldsmith, Derek Beaulieu og Ida Börjel	84
Kenneth Goldsmith: <i>Day</i>	87
Kenneth Goldsmith: <i>Soliloquy</i>	89
Derek Beaulieus <i>The Newspaper</i> og Ida Börjels <i>Skåneradio</i>	97
Afslutning	101
Litteratur	109
Tak	115

Indledning

“I consider poetry to be led not only by linguistic or verbal concerns but also by concerns of context & situation. Poetry for me is the possibility of creating a verbal event in direct conflict or contact with all sorts of environments that it functions through & is affected by.”

– Caroline Bergvall, *VIA* (2005)

Igennem de sidste måske ti-femten år har man i hele den vestlige verden, og således også i Danmark, kunnet spore en fornyet interesse for mulige sammenhænge mellem litteratur og politik. Eller mere generelt: kunst og politik. Og mere specifikt i forhold til denne bog: poesi og politik. På mange områder ser vi en form for tilbagevenden til eller gennemspilning af 1960'ernes og 70'ernes litterære kompleks.¹ Mest manifest måske i de mange realpolitiske henvisninger i de forskellige tekster, men også i de litterære praksisformer, der udviser en fornyet interesse for et socialt rum, for intervention, performance, køn, identitet og magt, ligesom en ny bølge af (auto)biografisme igen har undersøgt, hvor skellene går imellem det offentlige og det private, og spørger til, om det overhovedet giver mening at operere med den

1 Se for eksempel Bourriaud 2005;47 og Serup 2003.

slags opdelinger. Forfatteren, som Roland Barthes tog livet af i 1968, ser ud til at være genopstået, og i et levende forsøg på at udvide det litterære rum i en mere performativ retning inddrager han og hun konkret det rum, der omgiver bøgerne og tilskriver dem betydning.² Makropolitisk har *Krigen mod terror*, som USA og dets allierede siden 2001 førte overalt og mest håndgribeligt i Irak og Afghanistan, også flere fællestræk med den amerikanske krig i Vietnam i 60'erne og 70'erne. En krig, der, som de nuværende, blandt andet medførte en øget polarisering i de vestlige befolkninger, en, lidt forenklet sagt og med en parafrase af den tidligere amerikanske præsident George Bush Jr., opdeling af dem, der var for krigen, og dem, der var imod den. Således kunne det sikkert være relevant at lave en historiserende og komparativ læsning af 60'ernes og 70'ernes poesi over for poesien af i dag (og i går), ikke mindst for at opklare hvad vi taler om, når vi taler om politisering af litteraturen i et historisk såvel som nutidigt perspektiv. Det lader til, at de færreste har læst særlig meget af den udskaeldte såkaldte knækprosa, af agitpropoesien, de feministiske digte, antikrigsdigtene og så videre. I hvert fald er det sjældent, at man i den litterære offentlighed, og her tænker jeg primært på den, der udfolder sig i den hjemlige dagbladskritik, kan læse andet end generaliserende floskler om denne periode,³

2 For mere om performative aspekter i litteraturen, se min artikel i Kjældgaard et al. 2012, 379-388. Se også Haarder 2010 om performativ biografisme.

3 Tania Ørum peger i sit store værk om *De eksperimenterende tressere* på en overordnet og hyppigt optrædende historieløshed, når der i offentligheden bliver refereret til, hvad der skete i 1960'erne og 70'erne. Blandt andet gør Ørum opmærksom på, at det formelle gennembrud, Anne-Marie Mai i sin vigtige oversigtsartikel fra *Danske Digttere i det 20. århundrede* lader tage sin begyndelse omkring 1970, finder sted langt tidligere. Mai 2000;535-595. Ørum skriver blandt andet:

og sjældent bliver der taget konkret afsæt i specifikke forfatterskaber eller værker.⁴ En sådan læsning vil jeg ikke gøre til mit ærinde her. I stedet vil jeg prøve at undersøge nogle af de måder, poesien mere konkret kan siges at være politisk på.

Et afsæt for en sådan undersøgelse kunne være den kommentar, Mikkel Bruun Zangenberg havde i tidsskriftet *Kritik* i 2007; "Om Irak og Afghanistan i dansk kunst og litteratur". Kommentarerens udgangspunkt var, at langt de fleste danske forfattere var IMOD Danmarks deltagelse i krigen i Irak.⁵

-
- "Når man i medierne og offentligheden taler om treserne, bliver tiåret ofte reduceret til 68 – og så taler man i virkeligheden om 70'erne: om studenteroprøret, kollektiverne, de partiforberejede smågrupper, den politiske korrekthed og de radikalistiske sympatier med alle former for 'oprør' fra vilde strejker til palæstinensiske flykaprere. Hele den kritiske tradition, men også hovedløse revolutionsånd, der stadig kan udløse borgerlige kredses grædekor og hævn togter." Ørum 2009;12-26.
- 4 Den 21. februar 2007 blev jeg sammen med Ursula Andkjær Olsen interviewet til *Information*. Temaet for interviewet var litteratur og politik. Journalisten spurgte på et tidspunkt om noget i retning af, hvordan vores respektive *politiske digte* adskilte sig fra 70'ernes platpolitiske poesi, og da hverken Olsen eller jeg vidste præcis, hvem eller hvad journalisten refererede til, og bad hende uddybe, kunne hun ikke selv komme med et eneste konkret eksempel. Den type fordomsfuldhed vil jeg påstå er relativt udbredt blandt danske litteraturkritikere og – særligt – journalister. Se Plambeck 2007. Tania Ørum gør i føromtalt bog et stort arbejde for at nuancere flosklerne om perioden og går nærlæsende til værks. Selvfølgelig er hendes bog heller ikke en avis, og hun ikke journalist, men noget midt imellem må der kunne findes.
- 5 Artiklen blev fulgt op af artiklen "Fri os fra den kyniske pacifisme", der stod at læse på forsiden af *Politikens* debatsektion. Underoverskriften lød: "Der er en fælles front af intellektuel dovenskab og gemytlig konformisme hos mange danske forfattere, når det gælder indstillingen til Irakkrigen." De to artikler tilsammen affødte en del reaktioner og forskellige artikler, interviews og debatindlæg i særligt *Information*, på den tilknyttede blog Sandkassen bestyret af litteraten Tue Andersen Nexø og i *Politiken*. Men også i *Berlingske Tidende*, *Weekendavisen* og *Jyllands-Posten* samt Danmarks Radios P2 PLUS. Se Zangenberg 2007a, 2007b og 2007c. Se også Jesper Myrups gode gennemgang af

Kommentaren tog sit afsæt i det faktum, at det i Danmark var vanskeligt at finde forfattere og kunstnere, “der helhjertet bifaldt Danmarks engagement i de verserende krige i Irak og Afghanistan.”⁶ Omvendt havde mange af de samme kunstnere og forfattere i og uden for deres kunst forholdt sig særdeles kritisk til de samme krige. Det er denne kritik, Zangenberg fandt letkøbt, og “som et mindstemål mangler en stærkere og mere robust argumentativ kerne i modstanden.”⁷ Forfatterne selv reagerede med undren, og flere gjorde opmærksom på, at skønlitteraturen ikke er forpligtet til at arbejde og argumentere på samme måde som for eksempel kronikken og artiklen.⁸

Zangenbergs indlæg og de efterfølgende reaktioner viser tydeligt, at det ikke er særlig produktivt blot at læse efter realpolitiske referencer og, i fald man finder dem, at stemple værket som (banal)politisk. I det hele taget forekommer det mig, at det (real)politiske som element har en vis hegemonisk effekt i forhold til mange andre læsninger; hvis det er et politisk digt, lader det til i mindre grad at være relevant, om det også er et kærlighedsdigt, et naturdigt og så videre. Jeg tror, det ville vise sig mere produktivt, om vi gik bort fra at læse – særligt visse typer – poesi som et udtryk for den enkelte forfatters personlige holdning for eller imod en given

debatten i *Den Blå Port*. Ved udgangen af 2007 blussede en ny debat op, hvor visse litterater kritiserede de yngre, danske forfattere for alle at være venstreorienterede som følge af en ureflekteret konsensus i forfatterstanden. Debatten blev startet af et stort tema i *Information* den 22. november og mundede blandt andet ud i en ‘forfatterstafet’ på P2 PLUS, hvor en række forfattere hver fik to minutter til at have en “holdning til noget i samfundet, de synes er vigtigt.”

6 Zangenberg 2007a;132.

7 Ibid.;133.

8 For eksempel Skov 2007.

sag, men derimod så nærmere på, hvordan poesien arbejder i sig selv, og i den læsning også så på de politiske implikationer, denne poesi måtte have, men ud fra en bredere forståelse af hvad politik er eller kan være inden for et æstetisk regime.⁹ En sådan læsning kræver, at man stiller andre spørgsmål til digtet, end hvad forfatterens budskab mon er. At man ser på relation og kontekst, områderne værket undersøger, og hvad dets materiale og form implicerer.

Den franske kunsthistoriker og kurator Nicolas Bourriaud giver nogle bud på denne type spørgsmål i de essays, hvor han udvikler idéen om en relationel æstetik. Selve de mellem-menneskelige relationer, et givent kunstværk producerer, siger Bourriaud, skal ansues som æstetiske objekter.¹⁰ Inspireret af Bourriaud vil jeg se, om det lader sig gøre at overføre nogle af hans begreber fra billedkunsten til litteraturen. Jeg vil se på forskellige typer nyere poesi, der alle på hver deres måde arbejder med at udvide digtets område og igennem radikal inklusion undersøger, hvordan ordene og tiden i værkerne står i et diskuterende forhold til hinanden. Det er eksempler på det, der måske kunne kaldes en *relationel poesi*, jeg vil se nærmere på i det følgende. En poesi, der netop ved også at rumme alt muligt andet end 'poesi', agerer politisk og grundlæggende undersøger distributionen af og betingelserne for "det der kan tænkes, høres, ses og føles".¹¹ En distribution af det sanselige, som den franske filosof Jacques Rancière forstår som stedet for en egentlig politisk forhandling. Via Rancières begreb om det politiskes æstetik og æstetikens politik og

9 Begrebet om kunstens æstetiske regimer stammer fra den franske filosof Jacques Rancière, som jeg vender tilbage til i afsnittet om "Æstetikens politik, politikens æstetik og distributionen af det sanselige".

10 Bourriaud 2005;17.

11 Bolt 2007;99.

sammen med den britiske kunsthistoriker Claire Bishops idé om en relationel antagonisme vil jeg i mine læsninger forsøge at se nærmere på enkelte værkers politiske implikationer. Men ikke isoleret, da det såkaldt politiske – i kunsten som andre steder – vanskeligt kan skilles fra alt det andet.

Hvor der ikke er angivet andet, har jeg selv stået for oversættelserne undervejs.